

„Ślązańskie Światy”

Niniejsza publikacja jest trzecim tomem zainicjowanej przez nas i wydawanej z poparciem Uniwersytetu Wrocławskiego oraz Miasta i Gminy Sobótka Biblioteki Ślązkiej. Przypomnijmy, że pierwszy tom stanowiła monografia Joanny Smereki o kościele św. Jakuba w Sobótce, drugim było tłumaczenie klasycznej pozycji *Góra Ślęza i jej okolice* Moritza Sadebecka (oryginał ukazał się w roku 1855), trzecim tomem jest właśnie niniejsza książka, zawierająca wykłady z popularnonaukowej interdyscyplinarnej sesji poświęconej ziemi ślązkiej, która odbyła się w Sobótce od 8 do 10 października 2010 roku. Można śmiało zaryzykować twierdzenie, że rzadko kiedy udaje się zgromadzić tak wybitnych specjalistów z różnych dziedzin, którzy w sposób w pełni profesjonalny, a jednocześnie bardzo przystępny, omawiali najrozmaitsze aspekty życia i historii w naszym regionie. W ten sposób sesja zatytułowana *Ślązańskie Światy* pozostała wierna wybranemu tytułowi, kierując się znów nie tylko do profesjonalnych słuchaczy, ale do szerokiej publiczności z Miasta i Gminy Sobótki, która także pozostała nam wierna w ciągu trzech intensywnych dni. Zaczynaliśmy od omówienia aspektów przyrodniczych: wykład Alfreda Majerowicza i Lucyny Białej koncentrował się nie tylko na geologii Ślęzy, ale sygnalizował język kamieni, mianowicie obecność legend związanych z kamiennym światem naszej góry. Wykład Ludwika Żołnierza o szacie roślinnej masywu winien regulować standardy myślenia ekologicznego: nie chodziło w nim bowiem tylko o specyfikę flory ślązkiej, ale też o zanikanie, również z naszej winy, fascynujących zespołów roślinnych. Kompleks ten zamykał wykład o dawnych kopalniach w masywie Ślęzy Krzysztofa Krzyżanowskiego i Dariusza Wójcika. W drugim wielkim kompleksie tematycznym zainteresowaliśmy się Ślązami i Sobótką jako miejscami pamięci. Ten nurt badawczy święci ostatnio wielkie triumfy. Zainicjowany został przez Pierra Norę wielkim dziełem o francuskich miejscach pamięci, a zatem o takich zespołach wyobrazeniowych, które kumulują w sobie znaczenia decydujące o komunikacji danej wspólnoty kulturowej. Po serii referatów historycznych odnoszących się do wzmianki o Ślęzy w kronice Thietmara (Grzegorz Gołaś), roli Ślęzy w procesie historycznego kształtowania się Śląska (Stanisław Rosik) czy też roli kanoników regularnych św. Augustyna (Wojciech Mrozowicz) omówiono kult św. Stanisława w okolicach Sobótki (Jan Kurek), by przejść do symbolicznego znaczenia Ślęzy w pierwszym okresie panowania pruskiego (Jacek Dębicki). Religijne aspekty regionu ślązkiego poruszają artykuły Ewy Grochowskiej (o pomniku św. Jana Nepomucena w Milinie) i Joanny Smereki o kościele katolickim w Sobótce w okresie powojennym. Z kolei Marcin Dziedzic zajmuje się pomnikami Theodora Koernera na Śląsku, przypominając o związkach tego poety z naszym miastem. Inny ważny punkt pamięci historycznej analizuje Gabriela Dziedzic – rocznice tzw. Wojen wyzwoleniczych mających istotne znaczenie dla niemieckiej pamięci historycznej. To właśnie z pamięcią o tym wydarzeniu związany jest cokół pomnika wystawionego w 1913 roku a także kamieniołom granitu w Górcie, gdzie w 1820 wykuto słynny niegdyś „kamień Bluechera”, o czym w trakcie

wędrówki poinformował Wojciech Kunicki. W miejscu tym znajdował się amfiteatr: czy tu właśnie miała powstać wielka scena do masowych widowisk, tzw. thingów? Te kwestie omawia Lucyna Biały. Piotr Przybyła omówił w niezwykle żywym wykładzie obraz Sobótki i Słęzy w powojennych przewodnikach turystycznych, natomiast Szymon Beźnic dokonał analizy pewnych aspektów związanych z ruchami sekciarskimi wokół Słęzy w kontekście (odwołanego tymczasem) końca świata. Nowe aspekty otworzyły wykłady poświęcone architekturze Sobótki i okolic. Wanda Kononowicz zajęła się ideą "miast-ogrodów" na początku XX wieku, Bogusław Czechowicz dał wykładnię sobótczańskich portali domów miejskich z czwartej dekady XVI wieku, Artur Kwaśniewski opisał dom szlachecki w dobie wczesnonowożytniej na podślęzańskiej prowincji w świetle badań dworu będkowickiego. Osobna grupa wykładów poświęcona była zagadnieniom literackim. Natalia Żarska mówiła na szczycie góry o ogrodzie na Słęzy w dzienniku Josepha von Eichendorffa, Robert Rduch zajął się motywem Słęzy w twórczości Ernsta Schenkego, poety, który mieszkał w Przemilowie. Rafał Biskup przypomniał w swoim wykładzie Roberta Rößlera, którego popiersie stało na pustym dziś cokole naprzeciwko poczty w Sobótce. Agata Czarkowska mówiła o opowiadaniu *Eps, król cebulowy* Carla Wesfloga jako inspiracji dla ballady o *O mężach w Górze Słęzy* Adelberta von Chamisso. Szczególną ozdobą naszej sesji był udział pisarza i malarza (którego obraz zdobi okładkę naszego tomu) Henryka Wańka, który podczas nastrojowego wieczoru w Muzeum Słężańskim czytał swoją prozę o *Świętych górach Śląska*. Kierowaliśmy się zasadą, żeby nasze opowieści nie były wygłaszane w jednym miejscu, ale żeby obejmowały najrozmaitsze przestrzenie naszego życia. O ile pierwszego dnia pozostawaliśmy szkole, to już drugiego słuchaliśmy fascynujących rozważań o najwcześniejszej historii zamku właśnie w dawnej kaplicy augustianów lub, o czym przekonywali Andrzej Kadłuczka i Klaudia Stala z Krakowa, wczesnej siedzibie Piotra Włostowica. Swoistym punktem kulminacyjnym była też wędrówka na szczyt Słęzy, gdzie po drodze kierowali naszą grupą przewodnicy ślęzańscy i miłośnicy regionu, panowie Andrzej R. Kociński czy Wojciech Franaszczuk, na szczycie natomiast głos zabrali archeolodzy (Aleksander Limisiewicz, Roland Mruczek, Tomasz Kastek) i architekci (Rafał Karnicki) omawiający stan wykopalisk w kościółku oraz szanse na ich udostępnienie zainteresowanym turystom. Po drodze poinformował nas Tomasz Przerwa o przedwojennej turystyce ślęzańskiej związanej z Zobtengebirgsverein (Towarzystwem Słężańskim). W samym schronisku usłyszeliśmy wykład o jego historii (Tomasz Dudziak, Artur Kwaśniewski), wykład Jana Pacholskiego o pewnych aspektach działalności PTTK w masywie, podobnie jak w muzeum pan Wojciech Fabisiak objaśniał nam specyfikę zgromadzonych na jego dziedzińcu eksponatów, nie pozostawaliśmy też obojętni na piękno sobóckich kościołów, zwłaszcza Sw. Anny.

Organizatorzy sesji dziękują przede wszystkim uczestnikom, słuchaczom i dyskutantom, zainteresowanym mieszkańcom Sobótki. Szczególne podziękowania należą się obydwu panom burmistrzom Sobótki: ustępującemu Zenonowi Galemu oraz wybranemu Stanisławowi Dobrowolskiemu za sfinansowanie pobytu gości z zewnątrz oraz za pomoc w wydaniu niniejszego tomu. Duchem opiekuńczym naszej sesji była pani Elżbieta Paślawska z Urzędu

Miasta i Gminy. Podziękowania należą się także panu Rektorowi Uniwersytetu Wrocławskiego, prof. Adamowi Jezierskiemu oraz Staroście Powiatu Wrocławskiego, panu Andrzejowi Szawanowi za dofinansowanie publikacji niniejszego tomu. Serdecznie dziękujemy także Dyrekcji Gimnazjum w Sobótce za udostępnienie sali do wykładów oraz piekarni pana Bąkowskiego w Rogowie za przepyszne wypieki.

Wojciech Kunicki, Joanna Smereka